

אך אחיו אינו יכול ליעדה, ואם ירצה לשאתה?, עליו לתת לה קידושין נוספים.

וכן לענין שדה אחוזה⁽¹⁹⁾. הבן יכול לפדות את השדה כאביו.

אך האח נחשב כאחר לענין זה.

ומקשה הגמרא: אדרבה, מרבה אני את האח [היה לנו להקדים את ירושת האח לבן] שכן קם תחת אחיו ליבום, ואילו הבן, אינו יכול ליבם את אשת אביו?

ומתרת הגמרא: כלום יש יבום אלא במקום שאין בן, הא במקום שיש בן אין יבום.

דהיינו, גם לענין יבום הבן עדיף על האח⁽²⁰⁾, שהרי פוטר את אמו מן היבום.

ומקשה הגמרא: טעמא דאיכא האי פירכא, [כלום יש יבום אלא במקום שאין בן] הא לאו הכי הוה אמינא אח עדיף,

וקשה, מדוע נזקקנו לפירכא זו, תיפוק ליה דחכא תרתוי [בן עדיף על האח בשני מקרים, קט-א ליעדה, ולשדה אחוזה] וחכא חדא [והאח אינו עדיף עליו אלא לענין יבום]?

ומתרת הגמרא, בשדה אחוזה גופה לא ידענו שהבן קם תחת אביו אלא מהאי טעמא הוא, דקא קיימא ליה לתנא, כלום יש יבום אלא במקום שאין בן. הא יש בן אין יבום.

כלומר, בתורה לא נאמר בפירוש שהבן קם תחת אביו אלא לענין יעוד. ואילולי הפירכא, "כלום יש יבום אלא במקום שאין בן", הוי בן כמו אח, שהבן קרוב לאביו לענין יעוד, והאח לענין יבום.

ורק לאחר שפרכנו "אין יבום אלא במקום שאין בן", אפשר ללמוד שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה, ולעבד עברי ולנחלה.

הגמרא חוזרת לדון בדברי התנא הנ"ל, "שאר זה האב, מלמד שהאב קודם לאחין".

19. המקדיש את שדה אחוזתו, ומכרה הגזבר לאחר, ובא היובל, יוצאת מהלוקח לכהנים.

אבל, אם המקדיש עצמו פדה את השדה מההקדש, ובא היובל, אינה יוצאת ממנו לכהנים. ולענין זה, בנו כמותו. ואף אם הבן פדה את השדה אינה יוצאת לכהנים ביובל.

אך אם פדאה אחיו, יוצאת לכהנים ביובל. ועיין עוד במסכת ערכין דף כה' ב.

20. בתוספות מבואר, שהבן עדיף על האח לענין יבום, כיון, שענין יבום הוא הקמת שם לאח המת. ואם יש בן או בת, הם עצמם מקימים שם לאביהם, ואינם צריכים לעשות עוד מעשה יבום.

בקידושין (יז' ב), "עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת".

ובמנחת חינוך (מצוה מב') כתב, שדין "עבד עברי עובד את הבן" אינו מדיני ירושה. אלא דין חדש מגזירת הכתוב, שהבן קם תחת אביו לענין עבד עברי.

ולכן אינו עובד את הבת, אפילו במקום שאין בנים.

(ועיין בספר המקנה, קידושין יז' ב, שעבד עברי אינו עובד את הנכד. כיון שהנכד אינו בר ייעוד. ומבואר כהיסוד הנ"ל, שדין ירושת עבד עברי אינו כשאר ירושות).

ולפי זה יובן, מדוע הגמרא לא הוכיחה מעבד עברי שירושת הבן עדיפא על ירושת האח, כיון שעבד עברי אינו מדין ירושה כנ"ל.

ומקשה הגמרא: אימא, "שאר" זה האב, מלמד שהאב [אבי המת] קודם לבת. יכול יקדים לבן תלמוד לומר "הקרוב" קרוב קרוב קודם⁽²¹⁾.

ומנלן שהבת קודמת לאבי המת בירושה?

ומתוצת הגמרא: כיון דלענין יבום, בן ובת כי הדדי נינהו, ושניהם מקימים שם לאביהם בשוה⁽²²⁾, לענין נחלה נמי, בן ובת כי הדדי נינהו. ושניהם קודמים לאבי המת⁽²³⁾.

ומקשה הגמרא: אימא "שאר" זה האב, מלמד שהאב קודם לאחי האב, יכול יקדים לאחיו תלמוד לומר "הקרוב" קרוב קרוב קודם.

ולפי זה סדר הנחלות, בן, בת, אח, אב, אחי

האב.

ומנלן שהאב קודם לאחי המת?

ומתוצת הגמרא: אחי האב לא צריכי קרא. ובודאי שהאב עצמו קודם להם.

כיון שאחי האב מכח מאן קא אתו [מכח מי באים לירש את בן אחיהם]? מכח אביו! וכי יעלה על דעתך לומר שגם אם קאי אב [אבי המת קיים] קא ירתי אחי האב?!

ולכן דרשינן "שאר" להקדים את האב לאחי המת.

ומקשה הגמרא: והא קראי לאו הכי כתיבי, דכתיב "ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשאר" וגו', דהיינו, אחי האב

לעומת זאת, האח, אינו מקים שם לאחיו המת עד שיעשה מעשה יבום.

21. עיין ברשב"ם, דקושיית הגמרא, שיקדים אב לאחים ולבת, כיון דבת אינה קמה תחת אביה לכלום.

וסברת המקשן, שאבי המת קרוב יותר למת מאשר אח. אך בן המת עדיף עליו, כיון שקם תחתיו ליעוד.

ולכן, סדר הנחלות לפי סברתו, בן, הקם תחתיו ליעוד, אב שהוא קרוב, אח, הקם תחתיו ליבום, ובת, שאינה קמה תחתיו לכלום.

וסברת התרצן, דאף בת קמה תחת אביה ליבום כבן, ולכן אף היא קודמת לאב. על פי המהרש"א והשיטה מקובצת.

22. בפרשת יבום נאמר (דברים כה' ה'), "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה".

לכאורה בפסוק זה לא נזכר אלא שהבן פוטר את אמו מן היבום.

והתחבטו הראשונים, מנין לנו שאף הבת פוטרת? מן היבום? ונאמרו בזה כמה אופנים: אופן א' בתוספות: דכתיב "אין לו", ודרשינן, "עייף עליו", כלומר, חפש לו בן בכל צורה שהיא. ודרשינן מכאן, דאף ממזר, ובת, מקימים שם לאביהם.

אופן ב', דכתיב (שם פסוק ו'), "והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל", ודרשינן, פרט לזה שיש לו בת, שאין שמו מחוי.

הרשב"א כתב, דנפקא לן מדכתיב דבת קודמת לאחי המת לנחלה. ואם אינה פוטרת מן היבום היכי קודמת להם? שהרי מי שקודם ליבום הוא קודם לנחלה?! ומכאן מוכח שהבת פוטרת מן היבום.

23. ובאור הדבר, ענין יבום הוא שהבן קם תחת אביו, וכאילו המת עדיין קיים. וכיון שבת אף

קודמים ל"שאר"?

ומתרצת הגמרא: ודאי קראי שלא כסדרן כתיבי. והראיה, שהקדים את אחי האב לאב, אף על פי שהאב קודם לאחיו הבאים מכחו, כדלעיל.

ועל כרחך שלא דקדק הכתוב בסדרן, משום שסמך על דרשת "קרוב קרוב קודם". ומעצמך תסדר אותם לפי קורבתם. דהיינו, בן, בת, אבי המת, אחי המת, אחי האב.

עד כאן אופן אחד לדרשת דין ירושת האב.

והאי תנא המובא לקמן, מיייתי לה לדין ירושת האב, מהכא:

דתניא: את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי, "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לביתו" וגו'.

ודרשו חכמים, ממה שנקט הכתוב לשון

"והעברתם", ולא לשון "ונתתם", שיש אחר הראוי לירש את הבן, והוא האב. אלא שבמקום שיש בת אתה מעביר את הנחלה מן הראוי לירש, דהיינו, האב לבית??. ואולם אי אתה מעביר את הנחלה מן האב במקום אחין.

ומקשה הגמרא: אימא, במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין, ואי אתה מעביר ב-קט-ב נחלה מן האב אפילו במקום בת⁽²⁴⁾?

ומתרצת הגמרא: אם בן לא נכתוב רחמנא "והעברתם", אלא "ונתתם", כמו בשאר היורשים. וממילא שמעינן שהבת קודמת לאחים, מדכתיב לאחר מכן, "ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו"⁽²⁵⁾.

ומקשה הגמרא: למאן דנפקא ליה דין ירושת האב מ"והעברתם", האי "שאר", מאי עביד ליה?

ומתרצת הגמרא: מובעי ליה לכדתניא,

25. שהרי לפי סברת האי תנא, קראי כסידרן כתיבי. ולא כדברי התנא הנזכר לעיל. הרשב"ם. והתוספות הוסיפו עוד, שהרי בת עדיפא על האחים, כיון שקמה תחת אביה ליבום, כנזכר לעיל. ופשיטא שהיא קודמת להם.

משא"כ אב, שהוא קרוב יותר מבת, הוה אמינא שיקדם לרשתה, קא משמע לן שאינו קודם.

הרשב"א בתוספות באר באופן אחר, אם נאמר שהפסוק בא להמיענו שבת קודמת לאחין, ואב יקדם גם לבת, אין צורך לכתוב "והעברתם", וסגי לכתוב "ונתתם".

כיון, שירושת הבת נלמדת מקרא ד"וכל בת יורשת נחלה", (במדבר לו' ח'), וממילא ידעינן שהיא קודמת לאח, שהרי קרובה יותר למת,

היא מקימה שם לאביה המת כמו בן, ודאי אין האב קודם לה לנחלה. שיטה מקובצת. וכמשנ"ת לעיל, דגדר ירושת בן שונה משאר הירושות. וחשיב כ"קם תחת אביו המת".

24. הרשב"ם פרש את קושית הגמרא, דילמא לשון "והעברתם" קאי על האחים, וקא משמע לן שבת קודמת לאחים בירושה. ואב אינו קודם אפילו לאח. ולפי זה, סדר הנחלות הוא, בן, בת, אח. אב. (ועיין מהרש"א ובהגהות הב"ח).

אך התוספות פרשו, כיון שלשון "והעברתם" בא לקבוע מקום לאב, אדרשנו כך שאפילו לבת יקדם. ולפי זה סדר הנחלות הוא, בן, אב, בת, אחים.